

RESNIČNA ZGODBA

Angel se je vrnil

Dogodek bi lahko uporabili kot motiv za napeto zgodbo, tako, ki bi imela, kot se spodobi, zaplet, razplet in srečni konec. Tudi dogodil se je v ne navadnem, a za tako zgodbo primernem okolju. Kraj dogajanja je namreč kapelica pri gradu Kodeljevo, znana tudi pod imenom Jelovškova galerija, čeprav tam razstav že dolgo ni več. Zaplet se je začel že pred leti, morda sedmimi ali osmimi, a ugotavljanje tega za nadaljevanje pripovedi ni posebno pomembno, saj je mogoče dogodek vpeti v čas tako, če povemo, da je bilo to takrat, ko je neki kleparski mojster s svojo skupino popravil streho kapelice.

Dan, ki je označen kot začetek zgodbe, se je že prevesil v pozno popoldne, ko se je po parku Kodeljevo mimo kapelice čisto po naključju pripeljal Jože Centa. Kot akademski slikar, ljubitelj in poznavalec umetnosti in vsega, kar je povezano z našo kulturno zapuščino, ni mogel brezbržno mimo kapelice, ne da bi za trenutek stopil s kolesa in pokukal vanjo, da vidi, kaj se v njej dogaja.

Vstopil je skozi vrata, ki niso bila zaklenjena. V prostoru ni bilo nikogar, v bližini kapele tudi ne, a po odvrgnenih predmetih in nepopravljenem orodju je bilo videti, da delavci za ta dan še niso končali dela in da se po vsej ver-

jetnosti nahajajo kje v bližini. V polmraku se je na tleh kapelice belil kupček časopisnega papirja in radovedno slikarjevo oko je hotelo videti, kaj se skriva v njem. Razgrnil je omet in prikazal se je bel marmornati angel. Kaj kmalu je ugotovil, da je to kipec, ki ima svoje mesto na enem od treh oltarjev, saj je bila še dobra vidna luknja, kjer je bil nameščen. Čudno, najbrž se je zaradi varljivega mraka zdelo, da angel čaka na nekoga.

Jožeta Cento je zaskrbelo. Kapele je bila odprta, delavec nikjer, kdorkoli bi lahko vstopil vanjo in odnesel, kar bi mu bilo všeč. Ne le, da so taki predmeti

Le pogledite, tole je angel, ki se zdaj spet vrača domov (Foto: D. J.)

vredni kar nekaj denarja, so tudi naša kulturna dediščina, dragocnost, ki jo moramo ohraniti za namcem. Jože Centa je pobral angela, ga naložil na kolo in odpeljal domov. Skopal ga je, ga očistil, naslednjega dne pa o tem obvestil Zavod za varstvo narave in kulturne dediščine Ljubljana. V kasnejših dneh je o tem spregovoril še drugim, tudi v občini, vendar kot kaže, ga nihče ni dobro poslu-

šal. Zato je spravlil kipec v kot stanovanja. Včasih pa, kadar je slikal tihožitja, ga je uporabil kot model.

Minila so leta in Jože Centa se je prav pred nedavnim spet peljal s kolesom po parku Kodeljevo. Tudi tokrat se je ustavil pred kapele, kajti zamikalo ga je videti, kako napredujejo dela. Presenečen je opazil, da urejajo oltarje. Luknja, nastala zaradi manjkajo-

čega angela, še ni bila zapolnjena. Takoj je ugotovil, da je zdaj napočil čas, ko naj bi se angel vrnil v svoj dom.

Na Zavodu, kjer bedijo nad popraviljanjem kapele, so bili srečni. Vedeli so, da bi tam, kjer je prazen prostor, moral biti angel,

a niso vedeli, kje ga iskati. Kipar Peter Mally bo angelu zalepil odlomljen prst na nogi, mu napravil nove perutičke, ker je stare kdovekdaj izgubil, nato ga bo posadil na njegovo mesto na oltarju. In vse bo tako, kot mora biti. Konec dober, vse je dobro. D. J.

Vesti iz kulture!

● V prvi polovici meseca julija se je v Avstraliji mudila desetčlanska delegacija kulturnih delavcev iz Slovenije. Obiskala je številna društva in klube slovenskih izseljencev.

Ob tej priložnosti je bil v prostorih jugoslovanskega konzulata v Sydneyju tudi pesniški večer, na katerem so predstavili pesniško zbirko Toneta KUNTNERJA »Moja hiša«, ki je prevedena v angleški jezik.

● Pri Slovenski izseljenski matici je izšel Zbornik avstralskih Slovencev 1988 v nakladi 1000 izvodov in ga je delno financirala tudi Kulturna skupnost Slovenije. Zbornik je posvečen 200-letnici Avstralije in tudi tistim Slovincem, ki so gradili to deželo.

● V organizaciji Zveze kulturnih organizacij Slovenije se je v Radencih začela že enajsta »Poletna literarna šola«. Namenjena je ustvarjalcem, mentorjem in urednikom šolskih glasil.

● Pesnica, prevajalka in slikarka Damjana ČIZMIČ, ro-

jena v vasi Berkasov pri Šidu, je Društvu slovenskih pisateljev poklonila na svili kaligrafsko izpisan »Sonetni venec«.

Sonetni venec bo predstavila tudi na razstavi v okviru »Dosi-tejevih dnevov«, to je največje vslovdinske literarne prireditve.

● Briško pokrajino, ljudi in razne predmete so slikali na 4. mednarodnem slikarskem simpoziju v Šmartnem v Goriških Brdih.

Slikarji so prišli iz Slovenije, Bosne in Hercegovine ter Furlanije in Julijske krajine. Podeljene so bile tudi odkupne nagrade in ena izmed njih je pripadla tudi Tomažu ŽELEZNIKU iz Ljubljane.

● 20. julija se je v Izlahah pri Zagorju končala tradicionalna mednarodna slikarska kolonija. Umetniki iz domovine in tujine so ustvarjali v ateljeju in na prostem.

Razstava bo, kot je že v navadi, odprta za slovenski kulturni praznik prihodnje leto.

M. R.

Kako pevsko društvo Bizovik?

Nastopi moškega pevskega zbora Bizovik na raznih prireditvah ali samostojni nastopi bogatijo aktivnost zbora, ki uspešno deluje že 12 let.

Priznani zborovodja Andrej Korbar zagnano trenira okoli 20 navdušenih pevskih fantov, ki veselo zapojejo tako na prireditvah kot še kje. Pesmi res niso akademske, so pa amatersko tako lepe, da jih je prijetno peti in poslušati.

Aktivnost zbora je bila v letu 1988 kar dobra, saj so bili nastopi kar pogosti. Pa poglejmo, kako se je to razvijalo:

– januarja 1988 smo se na sestanku pogovorili, kako se bomo disciplinirano učili, nastopali in se udeleževali jubilejev

– februarja se je več kot polovica udeležila jubilejnega koncerta ženskega pevskega zbora »KOLINSKA«. Po koncertu smo še nekeje zapeli, potem se je pa začelo:

– 27. 2. smo imeli v dvorani gasilskega doma Bizovik nastop ob 12-letnici zbora. Zbor je dovolj kvalitetno in sproščeno zapel 18. pesmi. Pri tem gre zahvala zborovodji Andreju Korbaru, pevcem samim, ki so disciplinirano 2–do

3-krat tedensko hodili na vaje ter izbrali vsak svojo pesem za nastop. Seveda moramo omeniti tudi duhovnega povezovalca pesmi, ki je sodeloval na koncertu v zabavo vsem prisotnim – to je Štefan Trajbarič, naš duhovni vodja za takšne stvari.

– 4. 3. smo veselo zapeli na proslavi dneva žena DO Julon v kulturnem domu Španski borci v Mostah.

– 5. 3. smo ponovno peli na kulturni prireditvi v dvorani gasilskega doma Bizovik ob praznovanju dneva žena. Poleg pevskega zbora so nastopali tudi člani dramske sekcije KUD Bizovik z recitali, pevskimi točkami in duhovito enodejanko. Dramsko sekcijo vodi Andreja Hočevnar iz

Bizovika.

– 7. 3. je šola Leopolda Mačka-Boruta v Zadobrovi organizirala kulturno prireditev ob dnevu žena. Poleg našega pevskega zbora so nastopili tudi pevci in recitatorji te šole.

– 19. 4. smo nastopili tako kot vsako leto na reviji pevskih zborov občine Ljubljana Moste-Polje v kulturnem domu Španski borci. V posebno zadovoljstvo je bil zboru nastop 24. maja v Domu starejših občanov Ob sotočju. Zapeli smo 11 pesmi, primernih za starejše poslušalce ter podarili cvetje tudi oskrbovancem, ki so sicer doma iz Bizovika. Posebno smo poudarili čestitko Lucije Avsec, ki bo letos decembra proslavila 100. rojstni dan ter obljubili, da ji bomo ob jubileju ponovno zapeli.

In končno – nastop na taboru pevskih zborov v Sentvidu pri Stični, kjer smo nastopali že dvajsetič. To je zaključek sezone v I. polletju, kjer si voščijo pevci srečno in na svidenje jeseni.

Nekaj časa bomo sedaj pevci mirovali in se spominjali lepih trenutkov, ko smo veselo zapeli. Aktivno se bomo pričeli zopet učiti jeseni in se pripravljati za nove nastope. Že sedaj vabimo pevce, ki bi želeli peti, naj se nam v novi sezoni pridružijo in poma-

gajo zboru pri še lepšem, bolj ubranem domačem petju. Na svidenje!

Še o grobnici barona Codellija

Obveščamo vas, da so v zvezi z ureditvijo grobnice barona Codellija v KS Štepanja vas že od leta 1983 dalje potekale aktivnosti. Pridobljen je bil predračun za obnovo, vendar se je vse ustavilo pri sredstvih, ki niso bila zagotovljena.

Delegacija za zbor KS Štepanja vas je na zahtevo večkrat opozarjala skupščino občine; rezultat je bil, da je ta spomenik le uvrščen med kulturno dediščino občine, ni pa razglašen za spomenik.

Pričakujemo, da bo v letu 1989 lastnik ali upravljalac zanesljivo našel sredstva za ureditev te kulturne dediščine.

M. PODGORŠEK

Ena izmed najbolj revolucionarnih vasi v bivši Dobrunjski občini in tudi sedanji moščanski je bila vas Zadvor. »Svoboda« je bila ustanovljena že leta 1929. Zaradi napredne politične dejavnosti je bila stalen kamen spotike kleru, ki je bil tudi v predvojnem času zelo aktiven posebno v Dobrunjah in Bizoviku. »Svoboda« se je morala preimenovali v »Vzajemnost«, politična dejavnost pa je ostala ista. Svojo politično dejavnost je nadaljevala po kapitulaciji Jugoslavije. Glavni nosilci vsega dogajanja v Zadvoru so bili zopet člani KPJ, na čelu pa sta bila Jože Moškrič in Tone Trtnik, poznejša narodna heroja. Že prve dni okupacije smo izpraznilo vojaško skladišče v bivši dvorani »Vzajemnosti«, saj smo vedeli za stranski vhod v dvorano, za katerega pa niso vedeli žandarji, niti bivši župan, ki je dvorano zapečatil.

Aktivnost se je iz dneva v dan stopnjevala. Po zidovih so se pojavljali napisi in gesla, naperjena proti okupatorju. Veliko je bilo storjenega s propagandnimi lepaki in trošenjem lističev z vsebino, ki je pozivala občane v akcije.

Že v tem času je vse kazalo na oborožen spopad z Italijani. Poleg že nabavljene vojaškega materijala je bilo treba izkoristiti vse možnosti. Vedeli smo, da je bivša Jugoslovanska vojska potopila 2 kamiona mauser municije, zato smo se domenili, da bi bilo dobro to izkoristiti. Dogovorili smo se za akcijo že konec maja ali pa prve dni junija. Zborna mesto smo določili kar na kraju samem, saj ni bilo računati na kakršnokoli intervencijo Italijanov. Približno ob 22. uri smo bili vsi zbrani. Izmenično smo se začeli potapljati v do 9 m globoko vodo. Zaradi prevelike globine in močnega vrtinčastega toka ni nihče dosegel dna. Kaj storiti sedaj? Pomagala nam je iznajdljivost. Mene kot najmlajšega so poslali domov po 12 m dolgo vrv, na katero smo navezali težko skalo in jo spustili na mesto, kjer je bila municija. Vsak, ki se je spustil v globino, je s pomočjo vrvi lahko dosegel globino, vendar je bilo treba hiteti, da ni bilo potrebno nazaj na površje po zrak. Na hitro je bilo treba poiskati zaboj in ročaj, ter

me ni nihče ogovoril, od kje municija in kam sem namenjen. Ne vem ali so bili tako presenečeni, ali pa so računali, da me bo ustavila glavčina, ki se je v tem času že pripravljala na akcijo, prihajali pa so vedno novi kamioni.

Vsi ostali sodelujoči v akciji pa so slišali ropot kamionov, zato niso prišli za menoj, pač pa so se umaknili preko Kašelskega mostu na drugi breg Ljubljane in čakali na zaključek racije. Tako

vse skupaj prekril z večjo cerado in odprl čebele, ki so takoj klub temu, da je bilo še prilično hladno, začele razjarjene izletavati in se zaganjati v vse, kar se je premikalo. Spravlil sem se nazaj spat, vendar zaspati zaradi skrbi nisem mogel. Kmalu so se pojavili na dvorišču Italijani, ki so pregledovali okrog gospodarskega poslopja, toda ko so hoteli pregledati še zadnjo stran poslopja, so se v njih začele zagnati razjarjene

slopij in videl, kaj sem ponoči pripeljal domov. S to nepremišljeno akcijo bi lahko ogrozil ne samo sebe, pač pa celo družino, zato sem se v tem času upravičeno bolj bal očeta kot pa Italijanov, posebno še ker sem videl, kakšen strah so jim vcepile čebele.

Kljub temu, da je bil tudi oče aktivist OF, je močno nasprotoval takemu načinu akcije, vendar se v danih pogojih ni dalo rešiti drugače.

Zvečer so se ostali aktivisti vrnili, vsi v skrbeh, kaj je z mano in municijo. Ko sem jim povedal, kaj sem doživel in kako sem sam rešil zapleteno situacijo, so se oddahnili. V nočnih urah smo zakopali municijo na dveh mestih. Polovico v vrtu Pavleta Strojince, ki je bil takrat sekretar KP, drugo polovico pa v mejo med njivami, last Franca Remca. Ko pa je bilo treba municijo oddati v partizansko enoto, smo ugotovili, da je nekdo izkopal in izmaknil vso municijo, ki je bila zakopana na vrtu Strojince. Sum je padel na sosede, ki so verjetno opazovali nočno dogajanje. Municija sicer ni bila izgubljena, saj je bila odana v partizane. V tem času sta delovali dve struji, prva pod vodstvom KP, druga pa v okviru krščanskih socialistov, ki so ravno tako delovali v okviru OF, vendar so odklanjali direktno sodelovanje s KP.

V tej akciji smo sodelovali: Feliks Videgar, ki je akcijo vodil, Lojze Verbič-Boro, Lojze Kržin-Lojze, Tone Videgar, Tone Strojinc-Dragan, Pavle Strojinc, Lojze Trtnik-Zdravko, Tone Trtnik-Jure, Jože Kocjančič in morda še kdo. Če sem katerega zgrešil, naj mi oprostite, saj je odnik te tako tvegane akcije zelo velik, celih 47 let. Verjetno so nekateri že pozabili na akcijo, jaz pa zagotovo ne bom, saj sem nosil

glavno breme in se neposredno soočil z okupatorjem, ki pa niso mogli vedeti, kaj se dogaja, niti niso računali, da je v času njihove okupacije kaj takega mogoče, posebno še v času policijske ure.

Zaradi vedno večje aktivnosti vaščanov, posebno še mladincev, smo bili že v juniju sprejeti v SKOJ: Tone Trtnik, Tone Strojinc, Mirko Jeriha in Jože Mehle.

Prišlo pa je tudi do izdajstva, zato se je morala večina aktivistov umakniti v ilegalo, med temi tudi člani vaškega oz. rajonskega odbora OF. Iz teh prvih ilegalcev se je ustanovila Molniška četa, zato je v odboru OF nastala vrzel. Potrebne so bile nadomestne volitve. Sestanek vseh vaščanov je bil v novozgrajeni, toda še nenaseļeni hiši Štefana Kržina. Od dveh kandidatov pa sem bil s popolno večino izvoljen v odbor OF kot najmlajši odbornik ne samo v naši občini, pač pa na področju širše Slovenije. Prevzel sem funkcijo komandirja narodne zaščite. Bil sem večkrat ujet v racijah in aretiran. Ker pa sem bil zelo majhen, so si Italijani mislili, da tak kot sem – majhen, na videz še otrok, nimam pojma o kakršnemkoli političnem delovanju, še manj pa, da bi sodeloval v oboroženem odporu. Italijani so bili pri zaslusni zelo zviti in potuhnjeni, vendar sem jih jaz s svojo zvijačnostjo vedno prekašal. Že v tem času se je tajno organizirala BG, zato je prišlo do ponovnega izdajstva. V zadnjem trenutku se nam je 10 članov OF oz. aktivistom posrečilo umakniti v partizane, v nasprotnem primeru pa bi vsi končali na Urhu. V Zadvoru so praktično ostale le še ženske, ki so prevzele delo aktivistov tudi v odboru OF.

TONE TRTNIK

SPOMIN NA LETO 1941

Še neobjavljen opis akcije aktivistov Zadvora

sem ostal sam med samimi okupacijskimi vojniki s polnim vozom municije. Prvi, ki me je ogovoril, je bil nekakšen prometnik, ki je usmerjal prihajajoča vozila. Zakaj me je pustila glavčina vojske naprej, brez vsakršnih pripomb, mi ni bilo nikoli jasno. Vojak v križišču pa vpraša »Prke piccolo«, odgovoril sem mu »komanda Vevčec«, nato mi odgovori »e bene« in me pusti pri miru. Z vozom sem zavil v smeri Vevč, vendar samo do svojega doma. Voz sem zapeljal za gospodarsko poslopje, hitro in potihem izpregel konja, da tudi nobenega od domačih nisem prebudil. Kaj pa naj storim sedaj sam s tolikim številom zabojev, ki jih nimam kam skriti v kratkem času? Zopet mi je pomagala iznajdljivost. Iz uljnaka sem potegnili 2 panja čebel, jih postavil na vsak konec voza,

čebele. Italijani so zato bežali nazaj na prednjo stran in se otepali čebel, ki so priletele za njimi. V hišo je prišel oficir v spremstvu dveh vojakov in zahteval družinsko knjižico, ki je bila v takratnih razmerah edini dokument o družini in številu družinskih članov. Vse nas je skrbelo, ker v tem času ni bilo doma starjšega brata Lojza, ki je bil v nočni akciji in se je z ostalimi umaknil na varnejši kraj. Po daljšem pojasnjevanju se je oficir zadovoljil z pojasnilom, da brat stanuje v Ljubljani in da je študent. Dali smo mu celo naslov, kjer je v resnici večkrat prespal zaradi studija.

Po opravljeni raciji in preverjanju so se Italijani okrog 12. ure vrnili v svoje postojanke. Oče je posumil, da se je ponoči nekaj dogajalo po mojem obnašanju, zato je napravil obhod okrog po-